

Олександр АСЛАМОВ

курсант факультету підготовки
фахівців для підрозділів
стратегічних розслідувань

Науковий керівник:

Тетяна ЖЕГЛІНСЬКА

старший викладач кафедри теорії
та історії держави і права
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ІСТОРИЧНЕ ТА ФІЛОСОВСЬКЕ СТАНОВЛЕННЯ ФУНДАМЕНТАЛЬНОГО ПРИНЦИПУ ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ

Кожний прогресивний цивілізаційний механізм для врегулювання будь-яких правовідносин звик опиратись на принципи права, які відіграють роль незаперечних вимог, котрі відображають собою основні ідеї, що є загальноприйнятими у суспільстві. Одним з таких принципів є принцип верховенства права. На сьогодні кожна демократична держава керується цим принципом, адже тільки за умови повного панування права в суспільстві, можливо досягти ефективного розрішення суспільних правових відносин.

І. Стадник визначає принцип верховенства права як ідеологічну парадигму цивілізованої держави, та стверджує, що вона є ідеальною моделлю держави, яка формується на основі загального сприйняття членами суспільства базових цінностей і фундаментальних знань та визначає постановку цілей і вибір засобів їх досягнення, а також забезпечує можливість адекватного втілення її сутнісних характеристик у реальне життя [1, с. 17].

Варто погодитися з тим, що факт загального прийняття суспільством панування права є одним з головних вимог до реалізації верховенства права. Але функціонування такої парадигми є неможливим без заходів зі сторони органів державної влади, які б не тільки впроваджували її на законодавчому рівні, але й сприяли втіленню його у реальне життя.

Досить спільне за розумінням визначення надає М. Білак та зазначає, що верховенство права – це панування права в суспільстві, яке вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнути передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності тощо [2, с. 106].

Дійсно, важливість реального функціонування верховенства права є дуже важливою складовою здорового суспільства, про це, до речі, в античні часи, задумався грецький філософ Аристотель, котрий у своїй праці

«Політика» говорить таку фразу: «Закон повинен правити». Саме міркування Аристотеля з приводу закону та верховної влади, могли стати фундаментом для створення багатьох принципів права сучасної цивілізації.

У своїх міркуваннях Аристотель піднімав проблеми законотворення та правління, він вважав, що розподіл влади повинен підпорядковуватись принципу справедливості, та дійшов висновку, що «закон повинен мати верховенство над владою, а не людина, чия душа підлягає усяким збуренням» [3].

У своїй праці «Діалоги: про державу; про закони», римський політичний діяч та філософ Марк Тулій Цицерон розмірковує про єдину правову свідомість та рівність всіх перед законом, та говорить: «Тому, якщо закон є зв'язною ланкою цивільного суспільства, а право, встановлене законом, однакове для всіх, то згідно якого права може триматись суспільство громадян, коли їх становище не є рівним? І насправді, якщо люди не згодні зрівняти майно, якщо розум всіх людей не може бути однаковим, то так чи інакше, права громадян однієї і тієї ж держави повинні бути однаковими. Та що ж таке держава, як не загальний правопорядок?» [4]. Проаналізувавши його працю, можна сказати, що Цицерон має багато спільного з Аристотелем з приводу думок щодо державотворення та законотворення. Обидва філософи вважають, що добровільне слідування законам громадянами, призводить до прогресу. Також філософи згадують формування громадських общин, та ідеї щодо дотримання та забезпечення державою природних прав людини та народної влади.

У своїй фундаментальній, для правників сучасності, праці «Introduction to the Study of the Law of the Constitution» (1885 р.), англійський юрист та спеціаліст по конституційному та міжнародному праву Альберт Венн Дайсі використовує фразу «the rule of law», що у перекладі з англійської – верховенство права. Дайсі не створював саму фразу, але затвердив її як принцип права. Він вважав, що верховенство права означає: 1) відсутність свавільної чи дискреційної влади з боку уряду; 2) підпорядкованість закону для кожної людини та кожного уряду, та рівний вплив закону на всіх без винятку; 3) загальні норми конституційного права є наслідками прав суб'єктів, а не їх джерелом, та визначаються та захищаються судом [5, с. 20].

Враховуючи час та період, в який А.В. Дайсі створив свою працю та обставини, під впливом яких розвивався принцип правової держави, а саме мається на увазі британський контекст, який передбачав започаткування принципу верховенства права як стримуючого англійську владу фактору. Не зважаючи на це, ідея правової держави знайшла своє відображення майже у всіх демократичних державах світу.

Кожен з розглянутих авторів робить висновок, що забезпечення прав громадян та їх реалізації має бути головним напрямком діяльності у сфері державного управління. Також спільною є думка про те, що ніхто не може бути покараний, тільки у рамках закону та у випадку його порушення. Як

філософи так і вчені вважають, що закон повинен мати найвищу силу і повинен правити державою та її органами влади.

Отже, проаналізувавши роботи та праці філософів та правників різних часів, можна зробити висновок, що про принцип правової держави замислювались ще у давні часи, коли таке поняття як державотворення ще тільки починало свій розвиток. Не тільки необхідність дотримання загальноприйнятих суспільством вимог, але й їх реалізація шляхом документального закріплення та підтримки апаратом державної влади, такі вимоги для встановлення правового режиму виносять правознавці, роботи яких було проаналізовано. Адже відсутність гарантій зі сторони держави у забезпеченні наданих нею громадянами прав, повністю виключає можливість існування сучасного та прогресивного суспільства.

1. Стаднік І.В., Краковська А.Є. Верховенство права як ідеологічна парадигма цивілізованої держави. *Право і суспільство*. 2020. № 6. Ч. 1. С. 17–22

2. Біляк М.В., Належна правова процедура як основа відновлення легітимності інститутів влади, *Альманах права*. 2012. № 3. С. 106.

3. Аристотель, *Політика*. Книга 3

4. Цицерон Марк Тулій. *Діалоги: про державу; про закони*. Книга 1.

5. Dicey, Albert Venn. *Introduction to the study of the law of the constitution*. Reprint. Originally published: 8th ed. London: Macmillan, 1915. С. 20.

Богдана БОГОМАЗ

студентка ННІ права
та інноваційної освіти

Науковий керівник:

Олена ОРЛОВА

доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

ПРАВОВИЙ ІДЕАЛІЗМ

Одним із різновидів свідомості, що дозволяє створювати суб'єктивний образ чинного або бажаного права, суб'єктивна основа права, умова його подальшого існування та перспектива розвитку є правосвідомість.

Правовий ідеалізм, також іноді називають правовий романтизм, фетишизм – один з проявів деформації правосвідомості людини, що характеризується таким станом правосвідомості громадян, при якому відбувається переоцінка реальних можливостей форм права впливати на